

Høringsnotat

Forslag til lov om forskriftshjemmel for behandling av personopplysninger for frivillige tiltak på barne-, oppvekst og familieområdet mv.

13. desember 2021

1	Hovedinnholdet i høringsnotatet	4
2	Bakgrunnen for forslaget	5
2.1	Behovet for en klar hjemmel.....	5
2.2	Kjennetegn ved frivillige tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet	6
3	Gjeldende rett	7
3.1	Personopplysningsloven og personvernforordningen	7
3.1.1	Personvernforordningens grunnprinsipper	8
3.1.2	Nærmere om kravet til behandlingsgrunnlag	8
3.1.3	Krav om supplerende rettsgrunnlag	10
3.2	Taushetsplikt og deling av opplysninger	11
3.2.1	Innledning.....	11
3.2.2	Forvaltningsmessig taushetsplikt	11
3.2.3	Forvaltningslovens regler om deling av taushetsbelagte opplysninger....	11
3.2.4	Taushetsplikt etter særlovgivningen.....	12
4	Departementets vurderinger og forslag	12
4.1	Innledning	12
4.2	Personvernkonsekvenser av forslaget	13
4.3	Særlig om barns rettigheter	13
4.4	Det supplerende rettsgrunnlaget.....	14
4.4.1	Behovet for et supplerende rettsgrunnlag.....	14
4.4.2	Utformingen av det supplerende rettsgrunnlaget	14
4.5	Innhenting av opplysninger.....	15
4.5.1	Viderebehandling	15
4.5.2	Oppslag mot Folkeregisteret	16
4.6	Behandlingsansvar	17
4.6.1	Innledning.....	17
4.6.2	Den registrertes rettigheter	17
4.7	Geografisk virkeområde.....	18
5	Endring i adopsjonsloven	18
6	Endring i lov om Haagkonvensjonen 1996	18
7	Endring i barnevernloven og i ny barnevernslov.....	19
8	Endring i barneloven § 44 om reisekostnader ved samvær	19

8.1	Gjeldende rett.....	19
8.2	Departementets vurderinger og forslag.....	20
9	Økonomiske og administrative konsekvenser	20
10	Forslag til lov	21

1 Hovedinnholdet i høringsnotatet

Barne- og familiedepartementet foreslår i dette høringsnotatet en ny lov om forskriftshjemmel for behandling av personopplysninger for å gjennomføre enkelte tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet.

Barne-, oppvekst- og familieområdet er et sektorovergripende felt, der gjennomføring av tiltak kan forutsette behandling av personopplysninger. Særlovgivning kan komme til kort når det gjelder behandling av personopplysninger ved sektorovergripende tiltak, der beslutningen om tiltaket gjerne er forankret i budsjettvedtak. For å gjennomføre slike tiltak, vil det i dag være situasjoner hvor det ikke foreligger et klart og tydelig rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger, og hvor det kan være tvil om hvorvidt samtykke fra berørte foreldre og eventuelt barn er tilstrekkelig.

Formålet med lovforslaget er å gi et rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger slik at tiltak besluttet av myndighetene på barne-, oppvekst- og familieområdet kan gjennomføres. Det er frivillig å benytte seg av tilbudene det er tale om.

Tiltakene omfatter tilbud om fritidsaktiviteter, foreldreveiledning eller andre støttetilbud for barn og unge og deres foreldre. Tiltakene er uensartet, og vil variere med hensyn til målgruppe, omfang og hvilke personopplysninger det er nødvendige å behandle for å oppnå intensjonen med tiltakene.

For å oppfylle kravene om at rettsgrunnlaget er tilstrekkelig klart og forutsigbart, foreslår departementet at det enkelte tiltakets behandling av personopplysninger reguleres i forskrift. Forskriftene må oppfylle de krav personvernforordningen stiller, blant annet formålet med behandlingen, behandlingsansvar, adgangen til viderebehandling og de ulike krav til ivaretagelse av den registrertes rettigheter. For å sikre personvernet til den enkelte som berøres, må det foretas konkrete vurderinger av personvernkonsekvensene for de enkelte tiltakene, og eventuelt fastsettes personverntiltak i forskriftene.

Departementet foreslår videre en mindre endring i lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven) og i lov 4. september 2015 nr. 85 om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996), ved at det tas inn en bestemmelse som gir hjemmel til å innhente taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret når dette er nødvendig for å behandle saker etter disse lovene. I internasjonale barnevernssaker som berører stater som ikke er omfattet av Haagkonvensjonen 1996, foreslås det i lov 17. juli 1992 nr. 100 om barneverntjenester (barnevernloven) og i lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven), foreløpig ikke trådt i kraft, at Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og andre barnevernsmyndigheter uten hinder av taushetsplikt også skal kunne innhente opplysninger fra Folkeregisteret. Videre foreslås det en presisering i adopsjonsloven når det gjelder adopsjonsmyndighetens og kommunens mulighet for å gi bistand i arbeidet med oppfølgingsrapporter. Departementet foreslår dessuten en endring i barneloven, som innebærer at forvaltningen av reglene om reisekostnader ved samvær etter lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barneloven) § 44, flyttes fra Statsforvalteren til Arbeids-

og velferdsetaten (NAV). Forslaget innebærer at saker om reisekostnader ved samvær og barnebidrag samles hos én og samme instans, og at saker mellom de samme partene kan vurderes og ses i sammenheng.

2 Bakgrunnen for forslaget

2.1 Behovet for en klar hjemmel

Ulike offentlige instanser, frivillige organisasjoner og andre aktører som gjennomfører eller skal gjennomføre tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet, kan ha behov for å behandle personopplysninger for å kunne gjennomføre tiltak besluttet av myndighetene på en tilfredsstillende måte.

For å kunne behandle personopplysninger må det foreligge et behandlingsgrunnlag etter Europaparlaments- og rådsforordningen (EU) 2016/679 (personvernforordningen/GDPR, heretter personvernforordningen eller forordningen). Aktuelle behandlingsgrunnlag kan være samtykke eller at et behandlingsgrunnlag følger av særlovgivningen.

Samtykke kan være et lite egnet behandlingsgrunnlag for enkelte av tiltakene på barne-, oppvekst- og familieområdet. Av forordningens fortalepunkt 43 følger:

«For å sikre at et samtykke gis frivillig bør det ikke utgjøre et gyldig rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger i et bestemt tilfelle dersom det er en klar skjevhet mellom den registrerte og den behandlingsansvarlige, særlig dersom den behandlingsansvarlige er en offentlig myndighet og det derfor er usannsynlig at samtykket er gitt frivillig med hensyn til alle omstendigheter som kjennetegner den bestemte situasjonen. Samtykket antas å ikke være gitt frivillig dersom det ikke er mulig å gi separat samtykke for forskjellige behandlingsaktiviteter, selv om det er hensiktsmessig i det enkelte tilfellet, eller dersom oppfyllelsen av en avtale, herunder yting av en tjeneste, avhenger av samtykket, til tross for at et slikt samtykke ikke er nødvendig for å oppfylle avtalen.»

Det kan på barne-, oppvekst- og familieområdet som utgangspunkt nettopp være en slik grunnleggende skjevhet, som forordningens fortale omtaler, i styrkeforholdet mellom forvaltningen og de personene som tiltakene gjelder. Det kan være utfordrende å fastslå om samtykke er avgitt frivillig i forordningens forstand, der samtykke er en forutsetning for å oppnå et gode eller et hjelpetiltak. Samtykke vil derfor i enkelte situasjoner kunne være et lite egnet behandlingsgrunnlag. Det kan også være vanskelig å slå fast om kravene til samtykke er tilfredsstillende innfridd som behandlingsgrunnlag fordi familiene, dvs. barn og foreldre som omfattes av tiltakene, kan være i en sårbar og utsatt livssituasjon, og ikke alltid kan forventes å ivareta egne interesser og behov.

Barne-, oppvekst- og familieområdet er et sektorovergripende område. I etablerte tjenester som skolesektoren, barnevernet og familievernet er behandling av personopplysninger i stor grad hjemlet i særlovgivningen. På andre områder innenfor barne-, oppvekst- og familieområdet hvor det er eller pågår prosesser med å utvikle tilbud, tiltak og tjenester til ulike brukergrupper som ikke er omfattet av en etablert tjeneste, mangler klare og tydelige rettslige grunnlag for å behandle personopplysninger. Disse tiltakene forvaltes og administreres normalt av direktoratene og kommunene, ofte i samarbeide med andre

etater, frivillige organisasjoner og andre aktører. Flere av disse tiltakene er nasjonale, for eksempel tilskuddsordninger, som fastsettes av Stortinget i de årlige budsjettvedtakene, jf. Grunnloven § 75. Det er selve tildelingen som er hjemlet i budsjettvedtaket, og ikke innhenting og behandling av personopplysninger. Budsjettvedtak har således sine begrensninger når det gjelder kravene til at et rettslig grunnlag må være tilstrekkelig tydelig og presist for den behandlingen som skal finne sted.

Behovet for en klar hjemmel ble aktualisert ved gjennomføringen av programmet Familie for første gang og prøveprosjektet med fritidskortet, som hører under Barne- og familiedepartementets ansvarsområde.

Som illustrasjon av problemstillingen vises det til programmet Familie for første gang som er et internasjonalt program som har som formål å støtte sårbare førstegangsgravide. Programmet er å anse som et helseprogram, samt forebyggende barnevern gjennom intensiv foreldrestøtte. Dette innebærer at programmet er tverrsektorielt, noe som er utfordrende sett opp mot dagens sektorinndeling med tilhørende lovverk sektor for sektor. Programmet leveres av spesialopplærte sykepleiere gjennom hyppige hjemmebesøk hos programdeltakerne fra tidlig graviditet frem til barnet fyller to år. For å nå intensjonen med programmet er man avhengig av å innhente særlige kategorier av personopplysninger (sensitive personopplysninger) og mange aktører er involvert i organiseringen av programmet.

Tiltaket har synliggjort et behov for et rettslig grunnlag for behandling av personopplysninger, som tilfredsstiller kravene etter personvernlovgivningen. Prosjektet har også synliggjort at det kan oppstå tilsvarende behov for rettslige grunnlag for behandling av personopplysninger også for framtidige tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet.

Lovforslaget har til formål å sikre offentlige organer, frivillige organisasjoner og private som arbeider på barne-, oppvekst- og familieområdet et tilstrekkelig behandlingsgrunnlag som ivaretar personvernet til den enkelte etter personvernlovgivningen.

2.2 Kjennetegn ved frivillige tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet

Felles for de aktuelle tiltakene på barne- oppvekst og familieområdet er at gjennomføringen av tiltakene krever behandling av personopplysninger og at tiltakene ikke er regulert i annen lov. Typisk vil tiltaket ha sitt grunnlag i budsjettvedtak. I de fleste tilfeller vil det være snakk om tilskuddsordninger eller andre øremerkede tilskudd.

Målgruppen for tiltakene kan være barn, foreldre eller familier, og tiltakene er ment å være et tilbud eller gode for målgruppen. Det kan være snakk om tilbud om fritidsaktiviteter, foreldreveiledning eller andre støttetilbud for barn og unge som det vil være frivillig å benytte seg av. Dette innebærer at det ikke vil være snakk om tvungne tiltak, som for eksempel barnevernstiltak. Enkelte tiltak har til formål å følge opp familier med utfordringer, som for eksempel programmet Familie for første gang. Målgruppen er her sårbare førstegangsforeldre. Målsetting er å forbedre mor og barns helse under

svangerskap, barnets helse og utvikling og foreldrenes helse og fremtidige livssituasjon. Programmet innebærer et samarbeid mellom mange ulike tjenester og instanser for å følge opp familiene på en helhetlig måte. Datainnsamling er nødvendig for å vurdere og ta stilling til at de som får tilbud om programmet oppfyller de krav som stilles for deltagelse, sikre at familien følges opp i samsvar med programmet og videreutvikle programmet basert på læring underveis. Gjennomføring av slike tiltak forutsetter særlig god informasjon til de som deltar, også når det gjelder hvilke opplysninger som samles inn og hvordan de brukes.

Hvilke typer personopplysninger som behandles ved gjennomføringen av tiltak, vil variere. Der hvor det for noen prosjekter er tale om behandling av mindre sensitive personopplysninger, vil det for andre prosjekter kunne være nødvendig med behandling av personopplysninger av mer sensitiv karakter. I Familie for første gang er det for eksempel nødvendig å få tilgang til svært sensitive opplysninger, blant annet helseopplysninger, for å kunne yte adekvat og tilpasset hjelp.

Tiltakene gjennomføres i hovedsak av statlige myndigheter, kommuner eller regioner. I noen tilfeller er gjennomføringen av tiltakene lagt til private virksomheter, eksempelvis frivillige organisasjoner i forbindelse med tilskuddsforvaltning. Ofte er gjennomføringen av tiltaket avhengig av at flere aktører fra ulike sektorer samarbeider, og det kan her være snakk om offentlige organer, frivillige organisasjoner og andre private aktører.

3 Gjeldende rett

3.1 Personopplysningsloven og personvernforordningen

Personvernforordningen er innlemmet i EØS-avtalen og gjort til norsk rett gjennom lov 15. juni 2018 nr. 38 om behandling av personopplysninger (personopplysningsloven). Personvernforordningen skal verne fysiske personers grunnleggende rettigheter og friheter ved behandlingen av personopplysninger, samtidig som den skal sikre fri flyt av personopplysninger mellom medlemsstatene.

Personopplysninger defineres i forordningen som enhver opplysning om en identifisert eller identifiserbar fysisk person, jf. personvernforordningen artikkel 4 nr. 1. Alle former for behandling av personopplysninger er omfattet av forordningen. Med «behandling» menes enhver operasjon eller rekke av operasjoner som gjøres med personopplysninger, enten den er automatisert eller ikke. Typiske eksempler på behandling er innsamling, registrering, lagring, tilpasning eller endring, gjenfinning, bruk, utlevering, sammenstilling eller samkjøring og sletting.

Personvernforordningen oppstiller blant annet grunnleggende prinsipper og vilkår for behandling av personopplysninger. Den behandlingsansvarlige har ansvaret for at de grunnleggende prinsippene og vilkårene til enhver tid er oppfylt. Begrepet «behandlingsansvarlig» er definert i artikkel 4 nr. 7 i forordningen. Behandlingsansvarlig er en fysisk eller juridisk person, en offentlig myndighet, en institusjon eller ethvert annet

organ som alene eller sammen med andre bestemmer formålet med behandlingen av personopplysninger og hvilke midler som skal benyttes.

3.1.1 Personvernforordningens grunnprinsipper

Reglene for behandling av personopplysninger bygger på noen grunnleggende prinsipper som er fastsatt i personvernforordningen artikkel 5. Prinsippene henger sammen, og angir rammer og krav som må følges ved enhver behandling av personopplysninger. Den behandlingsansvarlige skal kunne dokumentere at disse prinsippene overholdes (ansvarlighetsprinsippet).

All behandling av personopplysninger må være lovlig, rettferdig og åpen. Det betyr blant annet at det må foreligge et gyldig rettslig grunnlag før behandling av personopplysninger kan skje, et såkalt behandlingsgrunnlag etter personvernforordningen artikkel 6.

Personopplysninger kan kun samles inn til spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigete formål. Konkrete formålsangivelser er særlig viktig, da det i utgangspunktet er forbudt å behandle opplysninger videre for formål som anses som uforenelige med det opprinnelige formålet (formålsbegrensing). Personvernforordningen oppstiller unntak fra forbudet mot å behandle personopplysninger til uforenelige formål i artikkel 6 nr. 4. Dersom viderebehandlingen bygger på «samtykke eller på unionsretten eller medlemsstatenes nasjonale rett som utgjør et nødvendig og forholdsmessig tiltak i et demokratisk samfunn for å sikre oppnåelse av målene nevnt i artikkel 23 nr. 1», vil uforenlig viderebehandling være tillatt. Det må i så fall foreligge et særskilt rettsgrunnlag knyttet til selve viderebehandlingen.

Med et uttrykkelig angitt og konkret formål vil det være enklere å angi hvilke personopplysninger som er adekvate, nødvendige og relevante for å oppfylle formålet (prinsippet om dataminimering). Prinsippet om dataminimering innebærer at mengden innsamlede personopplysninger skal begrenses til det som er nødvendig for å oppnå innsamlingsformålet.

Personopplysninger som behandles skal være konkrete. Opplysningene skal også oppdateres hvis det er nødvendig (prinsippet om riktighet). Prinsippet om lagringsbegrensning innebærer at personopplysninger ikke skal lagres lenger enn det som er nødvendig for formålet de ble samlet inn for. Personopplysninger skal videre behandles slik at opplysningenes integritet og konfidensialitet beskyttes (prinsippet om integritet og konfidensialitet).

3.1.2 Nærmere om kravet til behandlingsgrunnlag

For å kunne behandle personopplysninger kreves det et behandlingsgrunnlag. Dette må identifiseres før en behandling av personopplysninger starter. Personvernforordningen artikkel 6 regulerer behandlingsgrunnlag, og oppstiller en uttømmende liste over alternative grunnlag i nr. 1 bokstavene a) – f).

Aktuelle behandlingsgrunnlag på barne-, oppvekst- og familieområdet er artikkel 6 nr. 1 bokstav c) og e). Det følger av artikkel 6 bokstav c) at behandling av personopplysninger

er lovlig dersom det er nødvendig for å «oppfylle en rettslig forpliktelse» som påhviler den behandlingsansvarlige. Behandling er også lovlig dersom det er «nødvendig for å utføre en oppgave i allmennhetens interesse» eller «utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt», jf. bokstav e).

Grunnlaget for behandlingen etter bokstav c) og e) skal «fastsettes» i EØS-retten eller i medlemsstatenes nasjonale rett, jf. personvernforordningen artikkel 6 nr. 3. Dette innebærer at artikkel 6 nr. 1 bokstav c) og e) ikke alene kan utgjøre behandlingsgrunnlaget. Ved behandling med grunnlag i bokstav c) og e) stilles det krav om supplerende rettsgrunnlag, se nedenfor under punkt 3.1.3 for nærmere beskrivelse av dette kravet.

For behandlingsgrunnlaget i bokstav c) og e) oppstilles et krav om nødvendighet, noe som innebærer at behandlingen av personopplysninger må være nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse, utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller for å utøve offentlig myndighet. Behandlingen må i tillegg være målrettet og proporsjonal sett opp mot formålet. Man har ikke lovlig behandlingsgrunnlag for behandlingen dersom det foreligger en fornuftig og mindre inngripende måte for å oppnå samme resultat.

Personvernforordningen artikkel 9 oppstiller tilleggsvilkår for behandling av såkalte særlige kategorier av personopplysninger. Dette inkluderer opplysninger om rasemessig eller etnisk opprinnelse, politisk oppfatning, religion, filosofisk overbevisning, fagforeningsmedlemskap og genetiske og biometriske kjennetegn som entydig identifiserer en fysisk person, helseopplysninger og en fysisk persons seksuelle forhold eller seksuelle orientering. Særlige kategorier av personopplysninger er gitt et særskilt vern, ved at en av unntaksbestemmelsene i artikkel 9 nr. 2 bokstav a) – j) må være oppfylt for at behandlingen skal være lovlig.

Det følger av personvernforordningen artikkel 10 at behandling av opplysninger om straffedommer og lovovertridelser bare skal utføres under en offentlig myndighets kontroll, eller dersom behandlingen er tillatt i henhold til unionsretten eller medlemsstatenes nasjonale rett som sikrer nødvendige garantier for de registrertes rettigheter og friheter.

Etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 4 kan opplysninger viderebehandles til et formål som er forenlig med formålet som personopplysningene opprinnelig ble samlet inn for. Bruk av personopplysninger til statistikk og til forskning anses som et forenlig formål hos den behandlingsansvarlige, jf. personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b). Videre bruk av personopplysninger til arkiv-, forsknings- og statistikkformål krever derfor ikke supplerende behandlingsgrunnlag. Personopplysningsloven § 8 og § 9 beskriver når personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger kan behandles til statistiske formål. Ved behandling av særlige kategorier av personopplysninger til dette formålet er det oppstilt et ytterligere vilkår i personopplysningsloven § 9 nr. 1 om at samfunnets interesse i at behandlingen finner sted klart må overstige ulempene for den enkelte.

3.1.3 Krav om supplerende rettsgrunnlag

Etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 3 krever behandling av personopplysninger med grunnlag i artikkel 6 nr. 1 bokstav c) og e) et supplerende rettsgrunnlag. Formålet med behandlingen skal være fastsatt i nevnte rettslige grunnlag eller være nødvendig for å oppfylle en rettslig forpliktelse, utføre en oppgave i allmennhetens interesse eller utøve offentlig myndighet som den behandlingsansvarlige er pålagt.

Det er lagt til grunn i forarbeidene til personopplysningsloven, Prop. 56 LS (2017–2018) punkt 6.3.2., at i alle fall lov- eller forskriftsbestemmelser kan utgjøre et supplerende rettsgrunnlag.

Artikkel 6 nr. 3 nevner eksempler på hva det supplerende rettsgrunnlaget kan inneholde:

«[...] allmenne vilkår for lovlig behandling av personopplysninger, fastsatte spesifikasjoner for å fastslå hvem den behandlingsansvarlige er, hvilken type personopplysninger som skal behandles, de berørte registrerte, hvilke enheter personopplysningene kan utleveres til, formålsbegrensninger, hvor lenge opplysningen kan lagres og andre tiltak for å sikre lovlig og rettferdig behandling.»

I forarbeidene til personopplysningsloven, Prop. 56 LS (2017–2018), følger det at kravene til det supplerende rettsgrunnlaget må tolkes i lys av EMK artikkel 8 og Grunnloven § 102, i tillegg til legalitetsprinsippet i Grunnloven § 113. Etter legalitetsprinsippet og EMK artikkel 8 må rettsgrunnlaget oppfylle kravet til klarhet, nødvendighet og forholdsmessighet i personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav a) og b), og fortalepunkt 39. Det følger også av personvernforordningens fortalepunkt 41 at det rettslige grunnlaget bør være tydelig og presist, og at anvendelsen bør være forutsigbar for personer som omfattes av det. Kravet om forutberegnelighet skal verne mot vilkårlighet og sikre tilstrekkelig presisjon.

Hvorvidt det foreligger et tilstrekkelig supplerende rettsgrunnlag beror på en konkret vurdering, herunder av hvor inngripende behandlingen av personopplysninger er. En inngripende handling tilsier strengere krav til utformingen av det supplerende rettsgrunnlaget. Vurderingen av graden av inngrep og inngrepets art, blir derfor avgjørende for behovet for et mer spesifikt grunnlag enn minimumskravet etter ordlyden i personvernforordningen artikkel 6 nr. 3.

Også behandling av særlige kategorier av personopplysninger som er «nødvendig for at den behandlingsansvarlige eller den registrerte skal kunne oppfylle sine forpliktelser og utøve sine særlige rettigheter på området arbeidsrett, trygderett og sosialrett» krever et supplerende rettsgrunnlag i EØS-rett eller nasjonal rett, jf. personvernforordningen artikkel 9 nr. 2 bokstav b). Bestemmelsen krever videre at de nasjonale reglene gir «nødvendige garantier for den registrertes grunnleggende rettigheter og interesser». Garantiene skal ha som sitt primære formål å sørge for at behandlingen skjer i tråd med de grunnleggende prinsippene for behandling av personopplysninger, tatt i betraktning opplysningenes sensitivitet, behandlingens formål og risikoen ved behandlingen.

Behandling av personopplysninger på barne-, oppvekst- og familieområde vil kunne aktualisere det grunnleggende hensynet til barnets beste og retten til familieliv. Hensynet

til barnets beste følger blant annet av Grunnloven § 104 og FNs barnekonvensjon artikkel 3. Retten til familieliv følger av Grunnloven § 102 og EMK artikkel 8.

3.2 Taushetsplikt og deling av opplysninger

3.2.1 Innledning

Aktørene som skal behandle personopplysninger på barne-, oppvekst- og familieområdet vil normalt være underlagt taushetsplikt – enten etter lov 10. februar 1967 om behandlingsmåten i forvaltningssaker (forvaltningsloven) eller etter særlovgivningen. Reglene om taushetsplikt vil gjelde ved siden av dette lovforslaget, og vil blant annet begrense adgangen til å dele taushetsbelagte opplysninger med andre forvaltningsorganer.

3.2.2 Forvaltningsmessig taushetsplikt

Forvaltningsloven gjelder all virksomhet som drives av forvaltningsorganer, når ikke annet er bestemt i eller i medhold av lov, jf. forvaltningsloven § 1. Den generelle forvaltningsmessige taushetsplikten, som i utgangspunktet gjelder for alle som utfører «tjeneste eller arbeid» for et forvaltningsorgan, er regulert i forvaltningsloven §§ 13 flg. Forvaltningsloven §§ 13 til 13 g omhandler regler om taushetsplikt og begrensninger i taushetsplikten.

Etter forvaltningsloven § 13 første ledd nr. 1 har enhver som utfører tjeneste eller arbeid for et forvaltningsorgan taushetsplikt om det de i forbindelse med tjenesten får vite om «noens personlige forhold».

Det må vurderes konkret om en opplysning angår et «personlig forhold», og det kan ofte oppstå tvilstilfeller. Det må dreie seg om opplysninger som det med god grunn er vanlig å ønske å holde for seg selv. Dette kan dreie seg om opplysninger som gjelder en persons egenskaper eller utførte handlinger som er egnet til å karakterisere en person. At en opplysning er regnet som en personopplysning etter personopplysningsloven, medfører ikke at den også må regnes som en opplysning om et «personlig forhold» etter forvaltningsloven § 13 første ledd.

3.2.3 Forvaltningslovens regler om deling av taushetsbelagte opplysninger

Taushetsplikten etter forvaltningsloven § 13 første ledd er til hinder for at taushetsbelagte opplysninger gjøres kjent for «andre», noe som dermed også regulerer deling av opplysninger innenfor forvaltningen. Opplysningene kan bare deles med personer i samme organ eller med andre forvaltningsorganer når det er gitt adgang til det i lov eller forskrift med hjemmel i lov. Forvaltningsloven §§ 13 a og 13 b inneholder en rekke bestemmelser som kan gi grunnlag for slik informasjonsdeling. Bestemmelsene gir en adgang, men i utgangspunktet ingen plikt, til å videreformidle opplysninger.

Bestemmelsene i forvaltningsloven § 13 b første ledd gir adgang til å dele taushetsbelagte opplysninger i situasjoner der private eller offentlige interesser tilsier det. Flere av hjemlene her skal tilrettelegge for nødvendig deling av informasjon mellom ulike deler av

forvaltningen, og samlet gir disse bestemmelsene i dag en forholdsvis vid adgang til deling av taushetsbelagte opplysninger mellom forvaltningsorganer. Det vises til Prop. 166 L (2020-2021) punkt 3.2, for nærmere omtale.

3.2.4 Taushetsplikt etter særlovgivningen

En rekke lover inneholder regler om taushetsplikt som fraviker eller supplerer reglene i forvaltningsloven. Flere av aktørene på barne-, oppvekst- og familieområdet kan være underlagt regler om taushetsplikt i en særlov, blant annet er helsepersonell i spesialisthelsetjenesten og den kommunale helse- og omsorgssektoren underlagt den profesjonsbaserte taushetsplikten etter lov 2. juli 1999 nr. 64 om helsepersonell m.v. (helsepersonelloven) §§ 21 flg. Det vises til Prop. 166 L (2020-2021) punkt 3.3 for nærmere gjennomgang om regler om deling av opplysninger underlagt forvaltningsmessig taushetsplikt i særlovgivningen.

4 Departementets vurderinger og forslag

4.1 Innledning

Departementet har identifisert at det er et behov for å behandle personopplysninger for å gjennomføre tiltak som ikke er regulert i lov. Utfordringen på dette området er imidlertid at siden tiltakene ikke er regulert i lov, mangler det i mange tilfeller et klart og tydelig rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger.

Departementet har ikke funnet noen gjeldende lover som er egnet som hjemmelsgrunnlag for å gi regler om behandling av personopplysninger på barne-, oppvekst- og familieområdet, men høringsinstansene bes likevel om å gi innspill til dette.

Departementet foreslår på denne bakgrunn en ny lov som gir adgang til å gi forskrifter som åpner for å behandle personopplysninger som er nødvendige for å gjennomføre det enkelte tiltaket. Formålet med loven er å ivareta personvernet og sikre en forsvarlig behandling av personopplysninger på barne-, oppvekst- og familieområdet når det er nødvendig å behandle personopplysninger for å utføre tiltak fastsatt av offentlige myndigheter. Det vises til lovutkastet § 1.

Loven og den enkelte forskrift vil utgjøre det rettslige grunnlaget (det supplerende rettsgrunnlaget) for det enkelte tiltaket. For å sikre personvernet til de som berøres, må det ved forberedelse av forskrift foretas konkrete vurderinger av personvernkonsekvensene for det enkelte tiltaket, og fastsettes eventuelle personverntiltak.

Departementet viser til at forslaget med en generell forskriftshjemmel i lov som gir adgang til å fastsette forskrifter på barne-, oppvekst- og familieområdet, oppfyller kravene i personvernregelverket, samtidig som det er en fleksibel og effektiv løsning. Forskrifter som gis med hjemmel i loven som nå foreslås, vil på vanlig måte sendes på alminnelig offentlig høring. Forslaget vil sikre at behandling av personopplysninger på dette feltet har et klart og tydelig hjemmelsgrunnlag.

4.2 Personvernkonsekvenser av forslaget

Lovforslaget innebærer at det kan gis forskrifter som fastsetter et klart og tydelig rettslig grunnlag for å behandle personopplysninger for å gjennomføre enkelte tiltak på barne-, oppvekst og familieområdet.

De gruppene som berøres av forslaget er foreldre og barn. Hvem som rent faktisk berøres beror på innretningen av det enkelte tiltaket. En familie kan potensielt omfattes av flere tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet. Konsekvensene for den enkelte vil dermed variere.

Dette lovforslaget kan gi hjemmel for å samle inn en rekke opplysninger fra ulike kilder om enkeltpersoner og familier. For de ulike tiltakene vil det også være aktuelt å innhente personopplysninger om barn. Se punkt 4.3.

Departementet ser at lovforslaget kan medføre at det samles inn et stort omfang av opplysninger om barn og andre som omfattes av tiltakene, og at dette vil innebære en begrensning av den enkeltes rett til å bestemme over egne opplysninger og retten til privatliv. For å kunne gjennomføre de ulike tiltakene som dette lovforslaget er ment å favne, er det imidlertid nødvendig å behandle personopplysninger. Tiltakene det er tale om vil i mange tilfeller utgjøre et gode for barnet og dets familie, som for eksempel tilskuddsordninger, eller være ment som et hjelpetiltak, slik som programmet Familie for første gang. Det vil videre være opp til den enkelte og dets foresatte om hvorvidt de vil delta på de ulike tiltakene.

Departementet foreslår imidlertid enkelte presiseringer i loven for å sikre hensynet til den enkeltes personvern. Departementet foreslår at det i loven presiseres at det kun kan behandles personopplysninger som er nødvendige for å gjennomføre den enkelte ordningen, se lovutkastet § 3. Dette innebærer at det ikke skal innhentes eller på annen måte behandles flere opplysninger enn det som trengs for å gjennomføre det enkelte tiltaket, og at opplysningene skal være relevante og ha saklig sammenheng med tiltaket.

Det er en forutsetning for adgangen til å behandle personopplysninger at det fastsettes en forskrift for det enkelte tiltaket. Når det gis en forskrift må det foretas en konkret vurdering av personvernkonsekvensene av det enkelte tiltaket, se lovutkastet § 3. Et aktuelt krav i forskriften kan for eksempel være krav til sletting, se nedenfor under punkt 4.6.2. Videre vil det i enkelte tilfeller følge av personvernforordningen at det må fastsettes særlige tiltak for å beskytte de registrerte. Dette gjelder ved behandling av særlige kategorier av personopplysninger etter forordningen artikkel 9, og personopplysninger om straffedømmer og lovovertrедelser etter forordningen artikkel 10. Dersom en forskrift skal åpne for viderebehandling av opplysninger til formål som ikke er forenelige med innsamlingsformålet, må forskriften, som minimum, oppfylle kravene i personvernforordningen artikkel 23 nr. 2.

4.3 Særlig om barns rettigheter

Utgangspunktet etter personvernforordningen er at barn og voksne har samme rettigheter i forbindelse med behandling av personopplysninger.

Det følger imidlertid av fortalen til forordningen at barns personopplysninger på generelt grunnlag fortjener et særlig vern, ettersom barn kan være mindre bevisst på aktuelle risikoer, konsekvenser og garantier samt på de rettigheter de har når det gjelder behandling av personopplysninger.

Forordningen inneholder enkelte spredte artikler og fortalepunkter om behandling av barns personopplysninger, men gir ingen samlet enhetlig regulering av temaet. Personvernforordningen artikkel 8, 12, 40 og 56 omhandler barn. Utgangspunktet etter forordningen er at nasjonale regler om når barn kan samtykke til behandling av personopplysninger, fortsatt skal gjelde. I forordningen artikkel 8 fastsettes det imidlertid en særlig grense for barns samtykke i forbindelse med informasjonssamfunnstjenester. Departementet anser ikke denne eller andre bestemmelser om barn i personvernforordningen som aktuelle her. Spørsmål om når barn skal samtykke ved behandling av personopplysninger er det derfor ikke behov for å se nærmere på.

Departementet legger til grunn at lovforslaget er godt i samsvar med FNs barnekonvensjon, herunder artikkel 3 om barnets beste. Det vises til at tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet er ment å være til gode for barn. Konsekvenser for barn er også noe som det må ses på i forbindelse med utforming av forskrifter der dette er relevant.

4.4 Det supplerende rettsgrunnlaget

4.4.1 Behovet for et supplerende rettsgrunnlag

Etter personvernforordningen artikkel 6 nr. 1 er behandling av personopplysninger bare lovlig når behandlingen kan forankres i ett eller flere av behandlingsgrunnlagene angitt i bokstav a til f. Aktuelle behandlingsgrunnlag er her artikkel 6 nr. 1 bokstav c) og e). Se nærmere omtale i punkt 3.1.3.

Det følger av forordningen at dersom behandlingsgrunnlaget er bokstav c) og e), skal grunnlaget for behandlingen «fastsettes» i EØS-retten eller i medlemsstatenes nasjonale rett, jf. forordningen artikkel 6 nr. 3. Se nærmere i punkt 3.1.3.

På barne-, oppvekst- og familieområdet kan det videre være aktuelt å behandle personopplysninger som nevnt i artikkel 9 og 10 hvor det er krav til at det må være «tillatt i henhold til nasjonal rett» eller skjer «på grunnlag av» nasjonal rett.

For å oppfylle kravet om supplerende rettsgrunnlag foreslår departementet at lovbestemmelsen forutsetter at det må utarbeides forskrifter for det enkelte tiltaket. Det vises til lovutkastet § 3.

4.4.2 Utformingen av det supplerende rettsgrunnlaget

Departementet foreslår at det supplerende rettsgrunnlaget fastsettes nærmere i form av forskrift for det enkelte tiltaket, hvor også formålet med behandling vil framgå. Det betyr at det i forbindelse med forberedelse av forskrift for tiltaket må gjøres en selvstendig

vurdering av det aktuelle supplerende rettsgrunnlaget og av hvorvidt kriteriene etter forordningen er oppfylt.

Som nevnt over under punkt 4.2, følger det av lovforslaget at det kun er opplysninger som er nødvendig for å gjennomføre det enkelte tiltaket som kan behandles. Se lovutkastet § 3. Det skal derfor ikke behandles flere opplysninger enn det som trengs for å gjennomføre tiltaket. Nødvendighetsvilkåret må imidlertid ikke forstås slik at det er et krav at opplysningen faktisk får betydning for gjennomføring av tiltaket. For noen av ordningene, som for eksempel programmet Familie for første gang, kan det være vanskelig å vurdere om en opplysning er nødvendig før den i det hele tatt er blitt vurdert nærmere.

4.5 Innhenting av opplysninger

4.5.1 Viderebehandling

I praksis kan behandlingsansvarlige allerede gjennom særlovgivningen være i besittelse av personopplysninger som er nødvendige for å gjennomføre og administrere tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet. Eksempelvis har kommunene opplysninger om hvem som bor i kommunen, hvem som er under 18 år, barns foresatte og foreldreansvar, som er nødvendig for å oppfylle forpliktelser etter for eksempel lov 17. juli 1998 nr. 61 om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa (opplæringslova) og lov 24. juni 2011 nr. 29 om folkehelsearbeid (folkehelseloven). Formålet etter særlovgivningen for behandling av personopplysninger, kan imidlertid være et annet enn etter tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet.

Det følger av personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b) at personopplysninger skal samles inn for «spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål og ikke viderebehandles på en måte som er uforenlig med disse formålene». En viderebehandling må derfor være forenlig med innsamlingsformålet. Artikkel 6 nr. 4 angir en ikke-uttømmende liste med momenter som skal vektlegges i vurderingen av om viderebehandlingen er forenlig med innsamlingsformålet, blant annet «enhver forbindelse mellom formålene som personopplysningene er blitt samlet inn for, og formålene med den tiltenkte viderebehandlingen». Etter fortalepunkt 50 i forordningen krever forenlig viderebehandling ikke et annet rettslig grunnlag enn det som ligger til grunn for innsamlingen av personopplysninger. En viderebehandling som er uforenlig med innsamlingsformålet, er i utgangspunktet forbudt, jf. forordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav b). For at en slik viderebehandling skal være lovlig, må den enten ha et særskilt rettsgrunnlag i nasjonal rett eller være basert på samtykke fra den registrerte, jf. forordningen artikkel 6 nr. 4.

Departementet vil anta at det ikke i alle situasjoner vil framstå som like klart om hvorvidt formålet opplysningene vurderes viderebehandlet til, er forenlig med det opprinnelige formålet. Departementet foreslår derfor at det gis hjemmel til i forskrift å regulere viderebehandling av personopplysninger. Det vises til lovutkastet § 3.

For å gjennomføre tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet kan det videre være behov for å innhente ulike typer opplysninger som allerede er registrert av andre organer. Departementet legger til grunn at det også i disse tilfellene må foretas en konkret vurdering av om formålet opplysningene er innhentet til, er forenlig med det opprinnelige formålet.

Behovet for å viderebehandle og dele informasjon mellom organer kan gjelde både opplysninger som ikke er omfattet av taushetsplikt og taushetsbelagte opplysninger. På barne-, oppvekst- og familieområdet er det i all hovedsak størst behov for deling av ikke-taushetsbelagte opplysninger, men det kan også være behov for viderebehandling og deling av opplysninger som er underlagt generell eller spesiell taushetsplikt.

Forvaltningsorganers generelle taushetsplikt følger av forvaltningsloven § 13, mens enkelte organer i tillegg kan ha spesiell taushetsplikt i særlovgivningen. Dersom opplysningene som ønskes innhentet er underlagt taushetsplikt, må spørsmålet om opplysningene kan gis uten hinder av taushetsplikten, avgjøres etter de taushetspliktbestemmelsene som gjelder.

4.5.2 Oppslag mot Folkeregisteret

For gjennomføring av enkelte tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet, vil det være nødvendig med oppslag i Folkeregisteret for eksempel for å få bekreftet opplysninger om den enkelte familie, barn eller forelder. Videre vil det i forbindelse med bruk av digitale løsninger tilknyttet tiltak og prosjekter på området, kunne være behov for å gjøre oppslag i taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret, blant annet for å ta stilling til hvem som har foreldreansvar.

Folkeregisteret er et sentralt personregister for Norge. Formålet med lov 9. desember 2016 nr. 88 om folkeregistrering (folkeregisterloven) er å legge til rette for sikker, korrekt og effektiv registrering av grunnleggende personopplysninger om den enkelte, herunder hvilke personer som er bosatt i Norge. For utlevering av opplysninger fra Folkeregisteret skiller folkeregisterloven mellom taushetsbelagte og ikke-taushetsbelagte opplysninger

Opplysninger om navn, adresse og fødsels- og personnummer er ikke taushetsbelagte opplysninger, jf. folkeregisterloven § 9-1 annet ledd, og er dermed opplysninger behandlingsansvarlige som utgangspunkt fritt kan få tilgang til etter folkeregisterloven § 10-1 første ledd. Opplysninger om for eksempel barns foresatte er imidlertid taushetsbelagte opplysninger som krever særskilt hjemmel i lov, jf. folkeregisterloven § 10-2 første ledd.

Offentlige myndigheter som har hjemmel i lov til å innhente opplysninger fra Folkeregisteret, kan gjøre dette uten hinder av taushetsplikt. Det er forutsatt i Prop. 164 L (2015-2016) punkt 18.4.4 til ny folkeregisterlov at hjemmelen må framgå av den aktuelle særloven. Tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet vil som det framgår av dette høringsnotatet ofte ikke være omfattet av særlovgivningen. Departementet foreslår derfor at det i loven gis hjemmel til at behandlingsansvarlig uten hinder av taushetsplikten, kan innhente opplysninger fra Folkeregisteret som er nødvendige for å gjennomføre tiltak

fastsatt av offentlige myndigheter på barne-, oppvekst- og familieområdet. Det vises til lovutkastet § 4.

4.6 Behandlingsansvar

4.6.1 Innledning

I personvernforordningens system er det i all hovedsak to typer aktører som har ansvar for behandling av personopplysninger. Disse er den behandlingsansvarlige, som har det primære ansvaret for behandlingen og databehandleren, som har et mer begrenset og avledet ansvar.

Det er flere ulike aktører som utfører oppdrag på barne-, oppvekst og familieområdet. Loven tar sikte på å gi behandlingsgrunnlag for aktører som har oppgaver tilknyttet dette området.

Departementet legger til grunn at det er de ulike offentlige myndigheter, frivillige organisasjoner og private som skal være behandlingsansvarlig for behandlingen av personopplysninger knyttet til de oppgavene de skal utføre.

Hvem som er behandlingsansvarlig for en konkret behandling av personopplysninger, er regulert i forordningen artikkel 4 første ledd nr. 7. Departementet finner derfor ikke grunn til å regulere dette nærmere i loven, men det kan i forskrift reguleres ytterligere hvem som er behandlingsansvarlig, vurdert konkret i forhold til det enkelte tiltaket. Det vises til lovutkastet § 3.

4.6.2 Den registrertes rettigheter

Personvernforordningen oppstiller en rekke krav som skal ivareta den registrertes rettigheter. Nedenfor følger en kortfattet oversikt. Departementet legger til grunn at det må vurderes konkret i det enkelte tilfellet om den registrertes rettigheter er ivaretatt i tråd med forordningen ved forberedelsen av forskrift.

Personvernforordningen artikkel 5, 12, 13 og 14 pålegger den behandlingsansvarlige å gi informasjon til den registrerte når man behandler deres personopplysninger. Informasjonen skal være kortfattet, forståelig og lett tilgjengelig. Den registrerte har videre etter artikkel 15 i personvernforordningen rett til innsyn i egne personopplysninger som myndighetene behandler i en felles IKT-løsning. Dette innebærer blant annet at registrerte skal kunne motta en bekreftelse og forklaring med informasjon om formålet med behandlingen, opplysningskategorier, eventuelle mottakere, kilder, og ellers de informasjonselementene som framgår av forordningen.

Personvernforordningen artikkel 16 gir den registrerte rett til å få slettet personopplysninger om seg selv på en rekke ulike grunnlag, jf. artikkel 17 nr. 1 bokstav a til f. Videre følger det av forordningen artikkel 18 nr. 1, en rett til begrensning av behandling. Begrensning av behandling er i artikkel 4 nr. 3 definert som «merking av lagrede personopplysninger med det som mål å begrense behandlingen i fremtiden».

Artikkel 19 inneholder regler om underrettelsesplikt ved retting, sletting og begrensing etter artikkel 16 til 18. Den behandlingsansvarlige skal selv sørge for å underrette enhver mottager som opplysningene er formidlet til, om at retting, sletting eller begrensing er utført, med mindre dette viser seg uforholdsmessig vanskelig.

Den registrerte vil ha klageadgang på vanlig måte etter forvaltningslovens regler.

Det framgår av personvernforordningen artikkel 5 nr. 1 bokstav e, jf. nr. 2, at den behandlingsansvarlige er ansvarlig for at personopplysninger ikke lagres lenger enn det som er nødvendig for formålene med behandlingen. Hvor lenge det er nødvendig å lagre personopplysninger, vil variere ut fra hvilket formål som ligger til grunn for informasjonsinnhenting og -delingen. Departementet legger derfor til grunn at det ved forberedelse av forskrift også må vurderes lagringsbehov for det enkelte formål for å sikre at opplysningene slettes når formålet er oppnådd.

4.7 Geografisk virkeområde

Det er et utgangspunkt at det ikke skal tilbys ytelser eller tjenester på Svalbard, se blant annet Meld. St. 32 (2014-2015), kapittel 6.3.4. Departementet foreslår derfor at Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard, og kan fastsettes særlige regler under hensyn til de stedlige forholdene. Dette innebærer at loven ikke vil gjelde for Svalbard med mindre Kongen bestemmer noe annet, samtidig som det gis hjemmel for fastsettelse av særlige regler begrunnet i svalbardmessige forhold. Det vises til lovutkastet § 2.

5 Endring i adopsjonsloven

I forbindelse med behandling av adopsjonssaker kan det være behov for å innhente taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret. Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet (Bufdir), Barne-, ungdoms- og familieetaten (Bufetat) og statsforvalterne kan ha oppgaver etter adopsjonsloven som gjør det nødvendig å innhente slike opplysninger. Dette gjelder både ved nasjonale og internasjonale adopsjonssaker.

Departementet foreslår, på samme bakgrunn som omtalt i punkt 4.5.2, at adopsjonsloven endres ved at det i loven inntas en bestemmelse som gir hjemmel til å innhente taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret når dette er nødvendig for å behandle adopsjonssaker. Det vises til lovutkastet adopsjonsloven § 35.

6 Endring i lov om Haagkonvensjonen 1996

Det kan i forbindelse med behandling av saker etter lov om Haagkonvensjonen 1996 være behov for at Bufdir som sentralmyndighet etter loven, innhenter taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret.

Departementet foreslår, på samme bakgrunn som omtalt i punkt 4.5.2, at lov om Haagkonvensjonen 1996, endres ved at det i loven inntas en bestemmelse som gir hjemmel for sentralmyndigheten til å innhente taushetsbelagte opplysninger fra

Folkeregisteret når dette er nødvendig for å behandle saker etter loven. Det vises til lovutkastet lov om Haagkonvensjonen 1996 § 2 nytt annet ledd.

7 Endring i barnevernloven og i ny barnevernslov

I enkelte tilfeller har Bufdir og andre barnevernsmyndigheter behov for å innhente opplysninger fra Folkeregisteret i forbindelse med samarbeid og kommunikasjon i internasjonale saker som berører stater som ikke er omfattet av Haagkonvensjonen.

Det følger av § 6-4 b i dagens barnevernlov at offentlige myndigheter uten hinder av taushetsplikt kan innhente opplysninger fra Folkeregisteret når det er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven. Bestemmelsen er videreført i § 13-4 sjette ledd i ny barnevernslov. Ny lov skal etter planen tre i kraft 1. januar 2023.

Av hensyn til behandlingen av internasjonale barnevernssaker som ikke er omfattet av Haagkonvensjonen, foreslår departementet at det tydeliggjøres i de eksisterende bestemmelsene om innhenting av opplysninger fra Folkeregisteret, at Bufdir og andre barnevernsmyndigheter uten hinder av taushetsplikt kan innhente opplysninger fra Folkeregisteret også i internasjonale barnevernssaker. Behovet for å innhente opplysninger fra Folkeregisteret kan være knyttet til oppgaver og ansvar som følger direkte av loven, men kan også være knyttet til oppdrag som er gitt til Bufdir.

8 Endring i barneloven § 44 om reisekostnader ved samvær

8.1 Gjeldende rett

Det økonomiske forholdet mellom foreldrene er et privatrettslig forhold. Det betyr at foreldrene har full avtalefrihet og kan avtale den fordelingen av reisekostnader ved samvær som de mener er best egnet i deres situasjon.

Det følger av barneloven § 44 første ledd at dersom foreldrene ikke avtaler noe annet, skal reisekostnadene ved samvær fordeles forholdsmessig mellom foreldrene etter størrelsen på inntektene deres. Dette betyr at den som har best økonomi skal dekke den største andelen av reiseutgiftene som er nødvendig for å gjennomføre samværet. Det felles økonomiske ansvaret for reiseutgiftene til samvær understreker at det er begge foreldres ansvar å bidra til at barnet har god kontakt med den av foreldrene barnet ikke bor sammen med.

Der særlige grunner gjør det rimelig, kan statsforvalteren eller retten fastsette en annen fordeling av reisekostnadene, jf. barneloven § 44 annet ledd. For at statsforvalteren skal behandle saken, må foreldrene være enige om at saken skal løses på denne måten. Hvis barnet er over 15 år, kan statsforvalteren likevel behandle saken dersom en av foreldrene ønsker det. Departementet er klageinstans for vedtak truffet av statsforvalteren.

Statsforvalterens eller departementets vedtak er tvangsgrunnlag for utlegg. Når begge foreldrene ber om det, kan statsforvalteren fastsette at en skriftlig avtale om deling av

reisekostnader skal kunne tvangsfullbyrdes ved utlegg etter lov 26. juni 1992 nr. 86 om tvangsfullbyrdelse (tvangsfullbyrdesloven) kapittel 7.

8.2 Departementets vurderinger og forslag

Det er enkelte fellestrekk mellom reglene om reisekostnader ved samvær og reglene om fastsettelse og endring av barnebidrag etter barneloven kapittel 8. I begge tilfeller er det tale om utgifter knyttet til barnet, henholdsvis reiseutgifter ved samvær og forsørgelsesutgifter, som skal deles mellom foreldrene. Det er samme beregningsgrunnlag som legges til grunn i begge tilfeller, og det tas hensyn til foreldrenes økonomiske evne til å betale utgiftene. Barnebidrag er, som fordeling av reisekostnader ved samvær, også et privatrettslig anliggende, og foreldre kan avtale og betale barnebidraget uten innblanding fra det offentlige. Dersom foreldrene ikke blir enige, kan de be det offentlige ved Arbeids- og velferdsetaten (NAV) fastsette barnebidraget, jf. barneloven § 70 annet ledd. NAV Klageinstans er klageinstans for vedtak truffet av NAV vedtaksenhet.

Dagens organisering av de to saksområdene, innebærer at i tilfeller der foreldrene ikke kommer til enighet om hverken fordelingen av reisekostnadene ved samvær eller størrelsen på barnebidraget, vil foreldrene potensielt måtte forholde seg til fire ulike instanser ved uenighet: Statsforvalteren, departementet, NAV vedtaksenhet og NAV Klageinstans. Denne organiseringen gjør det utfordrende for forvaltningen å se sakene i sammenheng og det kan være krevende å komme fram til gode, forutsigbare og varige løsninger. Manglende forutsigbarhet, og det at foreldrene må forholde seg til flere ulike instanser, kan også virke konfliktdrivende. Etter departementets vurdering vil det derfor være en fordel om forvaltningen av reglene om reisekostnader ved samvær og reglene om barnebidrag, samles hos én og samme instans.

Departementet foreslår på denne bakgrunn at forvaltningen av regelverket om reisekostnader ved samvær flyttes fra statsforvalteren til NAV. Partene får med forslaget færre instanser å forholde seg til, samtidig som saker om reisekostnader ved samvær og om barnebidrag mellom de samme partene, blir vurdert og sett i sammenheng. Dette vil etter departementets vurdering bidra til at sakene blir behandlet på en god, forutsigbar og effektiv måte, noe som igjen kan bidra til å dempe konfliktnivået mellom foreldrene, til barnets beste. Det vises til lovutkastet barneloven § 44.

Som følge av forslaget, foreslås endring i lov 22. juni 2013 nr. 43 om arbeidsgivers innrapportering av ansettelses- og inntektsforhold m.m. (a-opplysningsloven), slik at NAV har tilgang til registeret også i forbindelse med forvaltningen av reglene om reisekostnader ved samvær. Det vises til lovutkastet a-opplysningsloven § 8 første ledd.

9 Økonomiske og administrative konsekvenser

Forslag til lov om forskriftshjemmel for behandling av personopplysninger for tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet, vil ikke ha økonomiske eller administrative konsekvenser av betydning.

Statsforvalteren behandler årlig gjennomsnittlig mellom 6 og 10 saker om reisekostnader ved samvær. Selv om antallet saker er lavt, vil overføringen av forvaltningen av reisekostnader ved samvær fra Statsforvalteren til NAV, innebære estimerte utviklingskostnader for NAV på mellom 3-5 millioner kroner. Kostnadene er knyttet til it-utvikling for å sørge for en forsvarlig saksbehandling der krav til arkivering og personvern skal ivaretas. Departementet legger til grunn at kostnadene kan dekkes innenfor gjeldende budsjetttrammer.

10 Forslag til lov

I

Forslag til lov om forskriftshjemmel for behandling av personopplysninger for frivillige tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet

§ 1 Formål

Formålet med denne loven er å ivareta personvernet og sikre en forsvarlig behandling av personopplysninger når det er nødvendig å behandle slike opplysninger for å gjennomføre tiltak på barne-, oppvekst- og familieområdet fastsatt av offentlige myndigheter.

§ 2 Geografisk virkeområde

Kongen kan gi forskrift om lovens anvendelse på Svalbard, og kan fastsette særlige regler under hensyn til de stedlige forhold.

§ 3 Forskrifter

Departementet kan i forskrift åpne for at offentlige organer og private rettssubjekter som utfører oppgaver på vegne av stat, fylkeskommune eller kommune kan behandle personopplysninger ~~som~~ når slik behandling er nødvendige for å gjennomføre nærmere bestemte tiltak på barne-, oppvekst-, og familieområdet. Dette gjelder også behandling av opplysninger som nevnt i personvernforordningen artikkel 9 og 10.

Det kan i forskrift gis regler om behandlingen av opplysningene, blant annet om formålet med behandlingen, behandlingsansvar, hvilke opplysninger som kan behandles, hvem det kan behandles personopplysninger om, tiltak som skal verne den opplysningene gjelder, krav til behandlingen, adgangen til viderebehandling, utlevering og registerføring og tilgangen til registre.

§ 4 Tilgang til taushetsbelagte opplysninger fra Folkeregisteret

Offentlige organer kan, uten hinder av taushetsplikt, innhente fra Folkeregisteret opplysninger som er nødvendige for å gjennomføre tiltak fastsatt av offentlige myndigheter på barne-, oppvekst- og familieområdet.

Offentlige organer skal ha tilgang til registeret til utredning og produksjon av statistikk.

Departementet kan gi forskrift om hvilke opplysninger som kan innhentes.

§ 5 Ikrafttredelse

Loven gjelder fra den tiden Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til forskjellig tid.

§ 6 Endringer i andre lover

Disse endringene gjøres i andre lover:

1. I lov 16. juni 2017 nr. 48 om adopsjon (adopsjonsloven) gjøres følgende endring:

§ 35 skal lyde:

§ 35. Forholdet til forvaltningsloven *mv.*

Forvaltningsloven gjelder ved behandlingen av adopsjonssaker dersom ikke noe annet følger av denne loven.

Enhver som utfører tjeneste eller arbeid for barne-, ungdoms- og familieetaten eller en adopsjonsorganisasjon med tillatelse etter §§ 31 og 32, har taushetsplikt etter forvaltningsloven §§ 13 til 13 e og 13 g. Taushetsplikten omfatter også opplysninger om fødested, fødselsdato, personnummer, statsborgerforhold, sivilstand, yrke, bopel og arbeidssted.

Offentlige myndigheter kan, uten hinder av taushetsplikt, innhente opplysninger fra Folkeregisteret når det er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven.

2. I lov 8. april 1981 nr. 7 om barn og foreldre (barnelova) gjøres følgende endring:

§ 44 skal lyde:

Reisekostnadene ved samvær skal delast mellom foreldra etter storleiken på inntektene deira der foreldra ikkje blir samde om noko anna. Kostnadene som skal delast, er kostnader til barnet si reise, foreldra sine nødvendige kostnader til reise i samband med å hente eller bringe barnet til samværet og samværsforelderen sine kostnader til eiga reise når samværet skjer der barnet bur. *Reglane i § 70 sjuande ledd gjeld så langt dei høver.*

Dersom særlege grunnar gjer det rimeleg, kan retten fastsetje ei anna fordeling av reisekostnadene. Er foreldra samde om det, kan sak om reisekostnadene i staden gå til *Arbeids- og velferdsetaten*. Har barnet fylt 15 år, kan sak om reisekostnader gå til *Arbeids- og velferdsetaten* jamvel om berre ein av foreldra ber om det. Reglane i § 63 gjeld tilsvarende. *Arbeids- og velferdsetaten* sitt vedtak er tvangsgrunnlag for utlegg.

Når begge foreldra ber om det, kan *Arbeids- og velferdsetaten* fastsetje at ei skriftleg avtale om deling av reisekostnader skal kunne tvangsfullførast ved utlegg etter tvangsfullbyrdelsesloven kapittel 7.

3. I lov 22. juni 2013 nr. 43 om arbeidsgivers innrapportering av ansettelses- og inntektsforhold m.m. (a-opplysningsloven) gjøres følgende endring:

§ 8 første ledd skal lyde:

Arbeids- og velferdsetaten skal ha tilgang til opplysningene i registeret i forbindelse med forvaltning og beregning av ytelser etter folketrygdloven og andre lover som etaten administrerer, forvaltning av arbeidstakerregisteret og fastsetting av underholdsbidrag, og deling av reisekostnader ved samvær etter barnelova, oppfostringsbidrag etter barnevernloven og bidrag etter ekteskapsloven. Staten skal også ha tilgang til

opplysningene i registeret i forbindelse med utredning og produksjon av statistikk på de områdene etaten administrerer. Arbeids- og velferdsdirektoratet skal ha tilgang til opplysninger i registeret i forbindelse med utredning og produksjon av statistikk om kvalifiseringsstønad etter sosialtjenesteloven.

4. I lov 4. september 2015 nr. 85 om gjennomføring av konvensjon 19. oktober 1996 om jurisdiksjon, lovvalg, anerkjennelse, fullbyrdelse og samarbeid vedrørende foreldremyndighet og tiltak for beskyttelse av barn (lov om Haagkonvensjonen 1996) gjøres følgende endring:

§ 2 nytt annet ledd skal lyde:

Sentralmyndigheten kan, uten hinder av taushetsplikt, innhente fra Folkeregisteret de opplysninger som er nødvendige for utførelsen av oppgaver etter denne loven.

Nåværende annet ledd blir nytt tredje ledd.

5. I lov 17. juli 1992 nr. 100 om barnevernstjenester (barnevernloven) gjøres følgende endring:

§ 6-4 b skal lyde:

Offentlige myndigheter kan uten hinder av taushetsplikt innhente opplysninger fra Folkeregisteret når det er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven. Dette gjelder også når det er nødvendig å innhente opplysninger i tilknytning til myndighetenes oppfølging av internasjonale barnevernsaker.

6. I lov 18. juni 2021 nr. 97 om barnevern (barnevernsloven) gjøres følgende endring:

§ 13-4 sjette ledd skal lyde:

Myndigheter med ansvar etter denne loven kan uten hinder av taushetsplikt innhente opplysninger fra Folkeregisteret når det er nødvendig for å utføre oppgaver etter denne loven. Dette gjelder også når det er nødvendig å innhente opplysninger i tilknytning til myndighetenes oppfølging av internasjonale barnevernssaker.